

847
1-
ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

I. ТОПОЛЯ
II. ПЕРЕБЕНДЯ

(ПОЕМИ).

ДАР „ПЧІЛКИ“
У ЖГОРОДІ

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 4.

366

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

I. ТОПОЛЯ
II. ПЕРЕБЕНДЯ

(ПОЕМИ.)

ВИДАВНИЦТВО
„ВЕСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 3.

Друкарня Політики в Празі

М. Шевченко

найбільший поет, пророк України вийшов з простого народу українського, московською царицею Катериною в кайдани неволі-кріпацтва закованого. В столітні роковини народження Тараса (він родився 9-го березня 1814 р. в Моринцях, селі Звенигородського повіту на Київ-

щині) почалася світова війна, що мала принести неньці Україні волю, за яку боровся Тарас ціле своє життя.

Вже змалку звернув Тарас увагу на себе своїм великим талантом, так що пан, який взяв собі його за о зачка до свого двору, віддав його в науку до маляра в Варшаві, а потім в Петербурзі, щоб з Тараса-маляра мати більші зиску, ніж з мужика-кріпака. Але знайшлись добрі люде, що купили Тарасові волю за 2500 карб. Такі то часи були, що пан мав право чоловіка продати або в карти програти! Це сталося 22-го квітня 1838-го року. І від того часу міг Тарас вчитися малярства в академії в Петербурзі.

Та заразом таки з визволенням на волю пробуdivся у Тараса могутній поетичний талант, і чудовим, доси нечуваним, огненним словом він почав малювати недолю українського народу, його славу козацьку бувальщину; почав воювати словами-сльозами проти розпинателів і катів народніх і кликати до народу: „Вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кровью волю окропіте!“

За те зазнав Тарас лютої кари від московського царя Миколи I. Дня 5-го квітня 1847 Шевченка арештовали і засудили вислати, як простого салдата, в Орєнбурську кріпость, а лютий цар збільшив ще кару тим, що заборонив йому писати і малювати.

Десять літ мучився-карався Тарас в тяжкій царській неволі, бо вже аж цар Олександр дав йому волю 1857-го р. Та вже не довге життя було Тарасові. Неволя зломила його здоровля, він умер, маючи ледве 47 літ, дня 8-го березня 1861-го р., якраз того року, коли царь Олександр II скасував таке зненавиджене Шевченкові кріпацтво.

Тарасова могила стоїть на горі біля Канева над Дніпром. Туди народ український тисячами ходить, щоб вшанувати пам'ять свого пророка, свого найбільшого борця-мученика за правду і волю.

„... Жива
Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах,
І ми, читая, оживаєм,
І чуєм Бога в небесах!“

С. С.

І. ТОПОЛЯ.

(П. С. Петровський).

По діброві вітер виє,
Гуляє по полю,
Край дороги гне тополю
До самого долу.
Стан високий, лист широкий —
Марно зеленіє.
Кругом поле, як те море
Широке, синіє.
Чумак іде, подивиться,
Та й голову схилить;
Чабан в-ранці з сопілкою
Сяде на могилі,
Подивиться — серце ниє:
Кругом ні билини!
Одна, одна, як сирота
На чужині, гине!

Хто-ж викохав тонку, гнучку
В степу погібати?
Пострівайте, все розкажу.
Слухайте ж, дівчата!

Полюбила чорнобрива
Козака дівчина,
Полюбила — не спинила:

Пішов, та й загинув.
Як-би знала, що покине,
Була б не любила;
Як-би знала, що загине,
Була б не пустила;
Як-би знала, не ходила б
Пізно за водою,
Не стояла б до півночи
З милим під вербою;
Як-би знала!...

І то лихо —
Попереду знати,
Що нам в світі зустрінеться...
Не знайте, дівчата!
Не питайте свою долю!
Само серце знає,
Кого любить: нехай вьяне,
Поки закопають!
Бо не довго, чорнобриві,
Карі оченята,
Біле личко червоніє —
Не довго, дівчата!
До полудня, та й завьяне,
Брови полиняють...
Кохайтесь ж, любіться,
Як серденько знає.

Защебече соловейко
В лузі на калині,
Заспіває козаченько,
Ходя по долині.
Виспіває, поки вийде
Чорнобрива з хати;
А він її запитає:

„Чи не була мати?“
Стануть собі, обіймуться,
Співа соловейко;
Послухають, розійдуться —
Обоє раденькі.
Ніхто того не побачить,
Ніхто не питає:
„Де ти була? що робила?“
Сама собі знає.
Любилася, кохалася,
А серденько мліло:
Воно чуло недоленьку,
А сказати не вміло.
Не сказало, зосталася,
День і ніч воркує,
Як голубка без голуба,
А ніхто не чує.

Не щебече соловейко
В лузі над водою,
Не співає чорнобрива,
Стоя під вербою;
Не співає, — сиротою
Білим світом нудить:
Без милого батько, мати —
Як чужії люде;
Без милого сонце світить —
Як ворог сміється;
Без милого скрізь могила...
А серденько б'ється!

Минув і рік, минув другий, —
Козака немає;
Сохне вона, як квіточка, —
Мати не питає:

„Чого вьянешь, моя доню?“
Стара не спитала,
За сивого, багатого
Нищечком єднала.
„Іди, доню!“ каже мати:
„Не вік діувати.
Він багатий, одинокий,
Будеш панувати!“

— „Не хочу я панувати,
Не піду я, мамо!
Рушниками, що придбала,
Спусти мене в яму!
Нехай попи заспівають,
А дружки поплачуть;
Легше мені в труні лежать,
Ніж його побачить.“

Не слухала стара мати,
Робила, що знала, —
Дивилася чорнобрива,
Сохла, і мовчала.
Пішла в-ночі до ворожки,
Щоб поворожити:
Чи довго їй на сім світі
Без милого жити?
„Бабусенько, голубонько,
Серце моє, ненько;
Скажи мені щирю правду:
Де милий-серденько?
Чи жив-здоров, чи він любить?
Чи забув, покинув?
Скажи ж мені: де мій милий?
Край світа полину!
Бабусенько, голубонько,

Скажи, коли знаєш!
Хоче датимене мати
За старого заміж.
Любить його, моя сиза, —
Серце не навчити.
Пішла б же я утопилась —
Жаль душу згубити.
Коли не жив чорнобривий, —
Зроби, моя пташко,
Щоб до-дому не вернулась ...
Тяжко мені, тяжко!
Там старий жде з старостами...
Скажи ж мою долю!“
— „Добре, доню; спочинь трошки!
Чини ж мою волю!
Сама колись дівувала,
Тее лихо знаю;
Минулося, навчилася:
Людям помагаю.
Твою долю, моя доню,
Позаторік знала,
Позаторік і зіллячка
Для того придбала.“

Пішла стара, мов каламар
Достала з полиці.
„Ось на тобі сього дива!
Піди до криниці;
Поки півні не співали,
Умийся водою,
Випий трошки сього зілля,
Все лихо загоїть.
Випьєш — біжи, яко мога;
Що б там не кричало,
Не оглянься, поки станеш

Аж там, де прощалась.
Одпочинеш; а як стане
Місяць серед неба,
Випий ще раз; не приїде —
В-третє випить треба.
За перший раз, — як за той рік,
Будеш ти такою;
А за другий — серед степу
Тупне кінь ногою.
Коли живий козаченько,
То зараз прибуде...
А за третій — моя доню,
Не питай, що буде!
Та ще, чуєш, не хрестися!
Бо все піде в воду.
Тепер же йди, подивися
На торішню вроду.“

Взяла зілля, поклонилаь:
„Спасибі, бабусю!“
Вийшла з хати: „Чи йти, чи ні?
Ні, вже не вернуса!“
Пішла, вмилаь, напилася,
Мов не своя стала;
В-друге, в-третє, та, мов сонна,
В степу заспівала:

„Плавай, плавай, лебедонько,
По синьому морю!
Рости, рости, тополенько,
Все в-гору та в-гору!
Рости гнучка та висока
До самої хмари, —
Спитай Бога: чи діжду я,

Чи не діжду пари?
Рости, рости, подивися
За синєє море:
По тім боці — моя доля,
По сім боці — горе.
Там десь милий чорнобривий
По полю гуляє,
А я плачу, літа трачу,
Його виглядаю.
Скажи йому, моє серце,
Що сміються люде;
Скажи йому, що загину,
Коли не прибуде!
Сама хоче мене мати
В землю заховати...
А хто-ж її головоньку
Буде доглядати?
Хто догляне, розпитає,
На старість поможе?
Мамо моя, доле моя!
Боже милий, Боже!
Подивися, тополенько!
Як нема, заплачеш
До схід сонця, ранісінько,
Щоб ніхто не бачив.
Рости ж, серце-тополенько,
Все в-гору та в-гору!
Плавай, плавай, лебедонько,
По синьому морю!"

Оттак тая чорноброва
Плакала, співала.
Зілля дива наробило —
Тополею стала.

По діброві вітер виє,
Гуляє по полю,
Край дороги гне тополю
До самого долу.

(1839) ПЕТЕРБУРГ.

II. ПЕРЕБЕНДЯ.

(Є. П. Гребінці.)

Перебендя старий, сліпий —
Хто його не знає?
Він усюди вештається
Та на кобзі грає.
А хто грає, того знають
І дякують люде:
Він їм тугу розганяє,
Хоть сам світом нудить.
По-під тинню сіромаха
І днює й ночує;
Нема йому в світі хати,
Недоля жартує
Над старою головою,
А йому байдуже!
Сяде собі, заспіває:
„Ой не шуми, луже!“
Заспіває, та й згадає,
Що він сиротина,
Пожуриться, посумує,
Сідаючи під тином.

Оттакий-то Перебендя'
Старий та химерний!
Заспіває про „Чалого“,
На „Горлицю“ зверне;

З дівчатами на вигоні
„Гриця“ та „веснянку“,
А у шинку з парубками —
„Сербина“, „Шинкарку“;
З жонатими на бенкеті
(Де свекруха злая)
Про тополю — лиху долю,
А потім — „У гаю“.
На базарі — про „Лазаря“,
Або, щоб те знали,
Тяжко-важко заспіває,
Як Січ руйнували.
Оттакий-то Перебендя,
Старий та химерний;
Заспіває, засміється,
А на сльози зверне.

Вітер віє, повіває,
По полю гуляє, —
На могилі кобзарь сидить
Та на кобзі грає.
Кругом його степ, як море
Широке, синіє;
За могилою могила,
А там — тільки мріє.
Сивий ус, стару чуприну
Вітер розвіває;
То приляже та послуха,
Як кобзарь співає.
Як серце сміється, сліпі очі плачуть...
Послуха, повіє...

Старий заховавсь
В степу на могилі, щоб ніхто не бачив,
Щоб вітер по полю слова розмахав,

Щоб люде не чули, — бо то Боже слово,
То серце по волі з Богом розмовля,
То серце щебече Господнюю славу,
А думка краи світа на хмарі гуля.
Орлом сизокрилим літає, ширяє,
Аж небо блакитне широкими бє;
Спочине на сонці, його запитає:
Де воно ночує? як воно встає?
Послухає моря, що воно говорить;
Спита чорну гору: чого ти німа?
І знову на небо, бо на землі горе,
Бо на їй, широкій, куточка нема
Тому, хто все знає, тому, хто все чує:
Що море говорить, де сонце ночує;
Його на сім світі ніхто не прийма!
Один він між ними, як сонце високе,
Його знають люде, бо носить земля,
А як-би почули, що він, одинокий,
Співа на могилі, з морем розмовля, —
На Божеє слово вони б насмілись,
Дурним би назвали, од себе б прогнали:
„Нехай по-над морем“, сказали б, „гуля!“

Добре єси, мій кобзарю,
Добре, батьку, робиш,
Що співати розмовляти
На могилу ходиш!
Ходи собі, мій голубе,
Поки не заснуло
Твоє серце, та виспівуй,
Щоб люде не чули!
А щоб тебе не цурались,
Потурай їм, брате!
„Скачи, враже, як пан каже:
На те він багатий.“

Оттакий-то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває весільної,
А на сльози зверне.

(1839) ПЕТЕБРУРГ.

ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО

„ВЕСЕСВІТ“

ПРАГА-СМІХОВ, КАРЛЬОВА УЛИЦА 13

має на складі і продає такі книжки:

а) українські:

Д. Дорошенко: Угорська Україна . . .	ціна кор.	4.—
В. Старий: Славянські оповідання . . .	„	4.—
В. Старий: На Зеленому острові . . .	„	4.50
В. Старий: Близький світ . . .	„	4.—
Др. В. Королів: Укр. герой Симон Петлюра (на 5 мовах) . . .	„	3.—
Ілюстровані казочки (3 ріжні) . . .	„	2.—
Мої малюнки I, II, III . . .	„	4.—
Війна грибів з жуками (мал. Судомори) . . .	„	4.50

б) чеські:

Серія: 12 книжочок „ Познайме Україну “ . . .	„	1.—
Яромір Нечас: Виходоевропска трагедія а Україна . . .	„	4.50
І. Крок: Укр.-чеські розмови . . .	„	3.50
Др. И. Дністрянський: Україна а мірова конференція . . .	„	4.—

в) в друку мається:

Н. Ковалевська: **Чесько-укр. словар**, Леся Українка: **Лісова пісня**, В. Винниченко: „**Леж**“ (драма).

Крім сього мається баревні листівки з видами Київа (15 ріжних) Шевченка-Садовського, от. Петлюри, Кошиця, Директорії по ціні 50 сот. великі порт. от. Петлюри, Садовського, Франка, Грінченка, по ціні 6 К.

При більших замовленнях значна скидка.